

PRIMORSKA BORBA

Leto III. — Štev. 19.

Ajdovščina, 10. maja 1947

Cena 4 jugolire — 8 metrolir.

Naši udarniki —
naša bodočnost.
Miklavčič Anton
je prihranil na
žagi v Postojni
300.000 lir.

Ob 9. maju

Ob devetem maju slavimo obletnico veličastne zmage nad fašističnimi okupatorji in domačimi izdajalskimi silami, ki so sodelovale z okupatorji. Dve leti sta že pretekli od taktat, ko je bila dokončno osvobodjena naša porušena in izmučena domovina. V težki štiriletni borbi so se narodi Jugoslavije skupaj z demokratičnimi silami vsega sveta s Sovjetsko zvezo na čelu borili proti temnim silam fašističnega nasilja, ne da bi pri tem varčevali svoje sile za popolno uničenje najbolj izkoriščevalskega fašističnega reda, — da bi zmagala demokratična načela miru na svetu. To je bila borba, ki jo je vodila naša Osvobodilna fronta in njeno vodilno jedro, Komunistična partija Jugoslavije, borba, ki je niso mogli uničiti okupatorji in njihovi domači hlapci, ki so si hoteli zagotoviti, da bi Jugoslavija ostala podjarmljena tujcem. Pod vodstvom tovariša Tita je osvobodilna borba jugoslovanskih narodov dala vzgled tudi vsem drugim tlačnim narodom v njihovem boju za osvoboditev.

Velike, neprecenljive so pridobile osvobodilnega boja. Narodi Jugoslavije, ki so jih prej 25 let umetno cepili protiljudski režimi srbskih velikih izkoriščevalcev, ki jih je okupator skušal popolnoma razdrobiti, so se v boju bratsko združili in enotni zmagali. Iz prvih partizanskih čet in odredov se je razvila nepremagljiva Jugoslovanska armada, vojska novega kova, ki je danes največje jamstvo svobode in nedotakljivosti naše domovine. V borbi so se postavili temelji nove, Federativne ljudske republike Jugoslavije; že med borbo so bili razkrinkani pred ljudstvom vsi nekdanji protiljudski oblastniki in delovne množice so si pričele vladati same. Ta zmaga ne bi bila mogoča, če ne bi imeli pomoči in vzglede velike Sovjetske zveze, njene Rdeče armade in njenega voditelja tovariša Stalina.

Takoj po osvoboditvi je delovno ljudstvo začelo z nepopisnim poletom obnavljati svojo porušeno domovino in v dveh letih smo dosegli to, da je promet zopet vzpostavljen, da je večina glavnih panog industrije že dosegla predvojni nivo, nekatere panoge pa so ga celo presegle, da naši kmetje lahko sedaj mnogo bolj uspešno obdelujejo zemljo in z letošnjim letom je stopila Jugoslavija v novo razdobje nadaljnje izgradnje, v petletni plan industrializacije in elektrifikacije. To, da smo izdelali tako velik in obsežen plan, nam je omogočil prehod oblasti v roke ljudstva v osvobodilnem boju ter hitre in velike uspehe pri graditvi nove ljudske države, nadalje ustvaritev vodilnega socialističnega sektorja narodnega gospodarstva, kar je omogočilo prehod k zavestnemu planskemu vodstvu ter odstranitev zajedalskih ekzistenc v vodilnih panogah našega gospodarstva.

Velike naloge, velika borba čaka delovno ljudstvo Jugoslavije, prav nič manjša, kot je bila borba za osvoboditev. Petletni plan, njegova izvršitev je nova, veličastna stran v zgodovini jugoslovanskih narodov. Danes se borijo demokratične sile, miroljubne množice vsega sveta proti novim napadalnim imperialističnim kli-

»Dati hočemo vse sile, da bomo čim več prispevali k izvedbi in prekoračenju petletke«

TAKO SO SE BORILI NAŠI PARTIZANI ZA OSVOBODITEV

Ob likvidaciji fašistične postojanke Trnovo januarja 1945

kam, zlasti proti ameriškim imperialističnim mogotcem, ki hočejo kršiti vse tisto, za kar so se Združeni narodi borili, to je trajen in pravičen mir na demokratičnih osnovah. Imperialistične sile zopet skušajo spremeniti svet v svoje tržišče, ki bi ga lahko neomejeno gospodarsko izkoriščale in mu politično nadvladale. Prav v tej borbi demokratičnih množic vsega sveta proti malemu številu imperialističnih krogov so že tem večje važnosti bratski odnosi in trdna povezanost med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo, velikim bratstvom svobode in miru. Prav tako se krepi moč naprednih sil v iskrenem sodelovanju Jugoslavije z bratsko republiko Poljsko, republiko Češkoslovaško, Ljudsko republiko Bolgarijo in Ljudsko republiko Albanijo, ki je bilo skovano v borbi in ki se sedaj še bolj krepi z gospodarskim sodelovanjem. Jugoslavija danes skupaj z vsemi demokratičnimi silami sveta predstavlja trden branik proti poskusom imperialističnih sil, ki bi hotele podjarmiti svet. Nismo dosegli še vsega, za kar smo se borili, ni še priključena naša Koroška, niti vsa naša Primorska, čeprav je oškropljena s krvjo naših najboljših sinov. Toda vseh teh pravic se ne bomo odrekli, dokler prej ali slej naše upravičene zahteve ne bodo za nas pravično rešene.

Uresničenje prve, Titove petletke, je torej naša naloga velikega zgodovinskega pomena. Izvršitev in prekoračenje petletnega plana pomeni dokončno zmago v našem boju za popolno gospodarsko neodvisnost, za svobodo in doslej nezasišani notranji razvoj in napredek. Izgradili bomo temelje nove družbe, temelje, na katerih se bo popolnoma odstranilo izkoriščanje človeka po človeku, temelje, na katerih se bo gradila nova ljudska kultura, novo srečnejše življenje, blagostanje in procvit. Z uresničenjem petletke se bodo vse pokrajine Jugoslavije povezale v trdno gospodarsko enoto, bratstvo in enotnost naših narodov bo izgrajeno tudi v gospodarskem pogledu s tem, ko bodo do sedaj gospodarsko zaostale

dezele dohitile liste, ki so že bolj razvile. S tem pa se bo tudi še bolj dvignil v svetu ugled nove Jugoslavije, domovine delavcev, kmetov, delovnih izobražencev in ostalih delovnih slojev, prežetih z ljubeznijo do svobode, do svoje domovine, do svojega voditelja maršala Tita. Jugoslavija bo z uresničenjem prve petletke mnogo prispevala k utrditvi demokratičnih načel miru in enakopravnosti narodov vsega sveta.

Naj žive napredne demokratične sile vsega sveta v borbi za pravični in trajni mir, v borbi za uničenje vseh nakan imperialističnih klik!

Naj živi slavna Sovjetska zveza s svojo nepremagljivo Rdečo armado in s svojim velikim voditeljem — generalisimom Stalinom!

Naj živi naša slavna Jugoslovanska armada, branitelj svobode in neodvisnosti naše domovine!

Naj živi naš ljudski voditelj — maršal Tito!

Vse sile za izvršitev in prekoračenje prvega petletnega plana!

(Iz prvomajske resolucije sindikatov Postojne)

»ODDALI BOMO 20% VIŠKA PRIDELKOV VEČ KOT LANI«

TOVARISU
MARŠALU JOSIPU BROZU TITU

Prebivalci vasi Orehek, okraj Postojna, smo srečni in ponosni, da Vam moremo danes, na praznik slehernega naprednega in delavnega človeka, poslati naše najpriskrnejše čestitke.

Pred nami je petletka — načrt, s katerim bomo popolnoma preobrazili našo državo in jo gospodarsko osamosvojili ter tako ustvarili v novi Jugoslaviji boljše življenje.

Zavedamo se, da bo treba za izvedbo velikega načrta še ogromnih naporov,

zato obljublamo kmetje, da si bomo z vsemi močmi prizadevali izboljšati naša polja ter jih obdelati do skrajne možnosti. V tem letu smo obdelali za 15 odstotkov zemlje več kot v letu 1946, zato bomo lahko oddali 20 odstotkov viška pridelkov več kot lani, v primeru dobre letine pa tudi več.

Vzgajali se bomo na kulturno prosvetnem področju, naše organizacije bomo utrdili in vse naše delo usmerili za čimprejšnjo izvedbo Titove petletke.

Naj živi 1. maj, praznik delovnega ljudstva!

Vaščani iz Orehke.

»Z ZAUPANJEM GLEDAMO V DELO KOMUNISTIČNE PARTIJE, SVOJE VODITELJICE«

CENTRALNEMU KOMITEJU KOMUNISTIČNE PARTIJE SLOVENIJE

Prebivalstvo okraja Postojna, zbrano v Postojni na proslavi 1. maja 1947, praznika vseh delovnih ljudi, pošilja

Centralnemu komiteju Komunistične partije Slovenije sledečo

resolucijo:

Z zaupanjem gledamo v delo Komunistične partije, naše voditeljice. Mi že sodelujemo v naši gospodarski borbi pri izvedbi petletnega gospodarskega načrta.

V našem okraju smo v letošnjem letu napravili 100.000 prostovoljnih delovnih ur. Od lanskega 1. maja pa do danes smo v našem okraju oddali v odkup državi za 18.700.000 lir kmečkih pridelkov. V jesenski in pomladanski setvi smo obdelali 1570 ha zemlje, to je 22 odstotkov več kot lani.

Pripravljeni smo za nadaljnje delo, borbo in žrtve pod vodstvom Komunistične partije, ki nas vodi v gospodarski borbi za izboljšanje življenjskih pogojev ljudstva, kot nas je vodila v narodno osvobodilni vojni. Kot smo prepričani, da brez Komunistične partije ne bi bilo svobodnega 1. maja, prav tako smo prepričani, da bomo pod vodstvom Komunistične partije ustvarili gospodarsko močno in neodvisno Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo.

Naj živi Centralni komitej Komunistične partije Slovenije!

Naj živi naš sekretar tovariš Miha Marinko!

Prebivalstvo okraja Postojna

TAKO GRADIJO NAŠI UDARNIKI ZA SREČNEJŠO BODOČNOST
Ferjančič Rudolf, strojni mizar v idrijskem rudniku, je presešel normo za 20% in je ob 1. maju postal drugi udarnik

TEDEN MATERE IN OTROKA OD 1. DO 8. JUNIJA 1947

Uresničenje petletnega gospodarskega plana zahteva zdravo mater in zdrav naraščaj

Ljudska oblast polaga veliko važnost na telesno, kulturno, prosvetno in politično vzgojo našega naraščaja, na izgradnjo — novega človeka, brez katerega si ne moremo zamisliti izgradnje socialistične družbe. Ustava LRS kar na šestih mestih govori o zaščiti otrok in mladine (čl. 19., 23., 25., 34., 35. in 37.). Pri izgradnji človeka sodelujejo organi ljudske oblasti za socialno skrbstvo, prosveto in zdravstvo. Kakor na vseh drugih, tako bi tudi na tem področju delo oblikovalnih organov ne moglo obroditi pravega uspeha, ako bi jih ne podpiralo zavedno delovno ljudstvo.

Da bi zavest socialne odgovornosti do otrok in zlasti do sirot padlih borcev čim boljše prodrla v najširše množice, bo letos od 1. do 8. junija po vsej državi »teden matere in otroka«. V tem tednu se bo široko popularizirala in izpopolnila socialna ter zdravstvena zaščita mater in otrok ter vzgoja otrok in se v ta namen zbralo čim več denarnih sredstev. Komite za socialno skrbstvo pri vladi FLRJ, ki bo to akcijo organiziral za vso državo, je izdal okvirna navodila za organizacijo in izvedbo tega tedna v posameznih republikah. V smislu teh navodil je socialno zdravstveni svet pri ministrstvu socialnega skrbstva LRS izdelal načrt za organizacijo in izvedbo »tedna matere in otroka« v Ljubljani, kakor tudi načrt in navodila za prireditev tega tedna po okrajih in krajih v vsej Sloveniji.

Dne 14. aprila se je formiral za »Teden matere in otroka« glavni odbor, ki bo v »tednu« vodil še posebno organizacijsko delo. Glavni odbor je sestavljen iz ministrstev za socialno skrbstvo, zdravstvo, prosveto in delo, predstavnikov množičnih organizacij ter zastopnikov tiska, radia in filma. Poskrbel bo, da se bo vršila po vsej LR Sloveniji velika popularizacija za zaščito mater in otrok na podlagi predavanj, filmskih predstav, radia in tiska. Vršile se bodo razstave, ki bodo ljudstvu prikazovale v slikah in grafikoni splošen pregled razvoja in stanja zdravstvene in socialne zaščite ter šolske in predšolske vzgoje otrok. Prav tako se bodo v tem tednu vršili koncerti, razni nastopi in prireditve. Čisti dobiček pa bo šel delno v fond za zidavo zveznega sanatorija za tuberkulozno mladino, deloma pa se bo uporabil predvsem za otroške počitniške kolonije. Vsa predavanja in strokovni članki bodo v tem tednu obravnavali najvažnejše panoge s področja socialne in zdravstvene zaščite otrok in mater ter vzgoje otrok.

Da pa bo skrb za zdravje matere in otroka čim uspešnejša, je zelo odvisno od mater samih, da bodo pravilno razumele nujnost vzgojiti zdravega človeka. Zato se morajo matere resno lotiti nege in vzgoje svojih otrok, kajti od njih samih je najbolj odvisno, da bo naraščaj zdrav in krepak. Zdrav človek pa bo dal lahko mnogo več skupnosti in skupni blaginji, kar je predpogoj naši gospodarski osamosvojitvi.

zgrne okrog močnega, čokatega dečka, ki ponosno sprejme knjigo in začne z debelim glasom čitati. Pogledi so močno uprti v knjigo, usta odprta, kakor bi sproti požirala besede. Vse je zamaknjeno, vsi tako radi poslušajo lepe zgodbe, ki jih pišejo nove knjige. »Kar ves dan bi poslušali in še več,« pravijo vsi vprek, ko se povest neha. Toda za enkrat je dovolj, pravi bralec in se modro drži, ko zapira knjigo.

Valerija jih mirno opazuje, nato pogleda na uro in jih spomni na šolo. Zdajci se spet vname prejšnji veseli živžav. Ves naval se usmeri po stopnicah v učilnico. Vik in krik! Pripraviti je treba knjige, zvezke in še marsikaj. Nekdo je brez svinčnika in toži, kje naj bi ga dobil. Mala, rdečelica deklica šestih let mu ga takoj ponudi. In medtem, ko se odrasli odpravljajo v šolo, se malčki čedalje bolj tesno zbirajo ob Valeriji. Valerija je njihova prava mati. Vedno nasmejanega, pristržnega obraza je vedno pripravljena učiti jih toliko lepih stvari. Koliko lepega jih je že naučila, še sami ne vedo več. Saj so že tolikokrat nastopali po raznih vaseh. Takrat, ko še niso bili vajeni, jim je bilo malo nerodno igrati kar tam pri čem vsega ljudstva. Zdaj pa so se že tudi tega navadili in se še celo vsele, kadar je treba nastopiti v kakšni vasi. V kratkem bodo šli v Kobarid. »To bo veselje,« pripovedujejo že zdaj. »Naj le vedo pionirji v Kobaridu, kaj vse smo se v novem domu naučili!« Tako modrujejo najmlajši. Ostali se že spuščajo proti šoli. Vse bolj resni postajajo, treba je obuditi vse v spomin, kar so se zadnje dni naučili v šoli. Učitelji in učiteljice vedno sprašujejo in kakšna sramota je za tistega, ki ne zna prav odgovoriti!

Valerija hoče v dom, malčki pa jo kar obkrožijo s prošnjo, naj še ostane. »Bom pa ostala,« pravi Valerija, »vi pa mi morate kaj lepega zapeti.« Zbor malih pevcev se še bolj strne in zapoje vrsto partizanskih. Mimo prihajajo ljudje, se ustavljajo, jih marsikaj sprašujejo, nato pa jih obdario s sladkarijami, kruhom in sadjem. O da, vsak kdor misli, da so v mladinskem domu brez matere, se moti. Nihče na svetu nima toliko dobrih mamic, kakor oni. Vsako nedeljo in celo ob delavnikih imajo vse polno obiskov skrbnih in dobrih mater iz vseh okoliških in daljnih vasi. Prinašajo jim lepa darila, obleke in drugo. Obisk so dobili celo iz ministrstva za socialno skrbstvo. Pred odhodom pa so jim obljubili, da jim bodo poskrbeli lepo, novo harmoniko.

Vas Zatolmin pa jih je obdarila z novimi volnenimi nogavicami. Pionirčki so bili daru zelo veseli, zato so takoj pisali AFŽ organizaciji v Zatolminu in se ji pristočno zahvalili za darila. Tudi s pionirji iz raznih vasi dopisujejo. Celu v mladinski dom v Kranju so že pisali. Povedali so, kakšno je njihovo življenje v novem domu in se prav tako zanimali tudi za življenje in delo tamkajšnjih pionirčkov. V četrtek imajo določen čas samo za pisanje. Oni, ki imajo starše, pišejo domov, drugi pa vsem znanem, kolikor jih poznajo po obiskih. Prav tako pridno pa dopisujejo v svoj stenočas, ki je vedno lepši. Krasijo ga lepe risbe nadarjenih risarjev. Posebna nadarjen je pionirček Jermol Stanko, že zdaj pravi, da bo študiral tehniko. Postati hoče inženir. On zna vsako staro žaro uporabiti v tehnične namene. Izdeluje kar sam avtomobilске modele, avijone, »škoda, da nimam več priprav in še bencina, potem bi šele videli, kaj vse znam napraviti,« pripoveduje. Vsi ostali ga zelo radi opazujejo pri delu. Naučiti se hočejo vsi tehnike. Vsak hoče postati najmanj mehanik.

Tako delajo in modrujejo dečki. Deklice pa se bavijo največ z ročnim delom. Pletenje in šivanje, to je tudi potrebno. Najmanjši pa se naslajajo s partizanskimi pripovedkami, ki so tako lepe in ki jih zna najbolje pripovedovati Valerija.

Kakor zunaj na vrtu, imajo tudi v domu samem najlepši red. Vsak čuti pravo ljubezen do skupnih prostorov, vsak se trudi, da bi ti bili čim-

bolj okusni in lepi. Tako je v učilnici in spalnici. Vsaka spalnica dnevno izmenja dežurnega, ki skrbi za red. Prav tako je tudi v umivalnici, kjer je vse na pravem mestu, glavniki, brisače in lončki z zobnimi ščetkami. Da se stvari ne zamenjajo, ima vsak svojo številko. Po vseh stenah pa vise slike tovariša Tita in Stalina, pa tudi njihove lastne risbe ne izostajajo.

Najlepša soba, ki je obenem tudi najbolj sončna, pa je namenjena za bolnike. Tu vlada še posebej zelo strog red. Vse je čisto in okusno, postelja, posteljnina in omarice. Naročili so tudi novo pohištvo za to sobo,

tako bodo res kar najbolje preskrbljeni njihovi bolniki.

Tako živijo danes v novem domu otroci, ki so bili svoj čas najbolj zatirani in zaničevani. V tem domu ni nobenega pomanjkanja, zato skrbijo naše oblasti, skrbijo vse dobre matere in skratka, vsi dobri ljudje v novi ljudski državi, kjer sta mati in otrok popolnoma zaščiteni. V skupnem življenju rastejo novi, zdravi in vedri ljudje, ki ne bodo več poznali grenkega življenja delovnih ljudi, kakor so ga poznali njihovi starši. Njim vsem bo donela samo ena, lepa in častna misel: delati za lepšo bodočnost nas vseh.

Slavica

Titovo kolo je najbolj priljubljena igra otrok iz mladinskega doma v Tolminu

V KOJSKEM SO ODPRLI MLADINSKI DOM

Ljudstvo v Brdih je že lani pričelo obnovljati stari zapuščen grad v Kojsem in ga preurejevati, da bo služil svojemu namenu — zavetišču za otroke brez staršev. Izdelan je bil načrt in organizirana širokopotezna nabiralna akcija, kateri so se z razumevanjem odzvali zlasti delavci in kmetje ter organizacije protifašističnih žena in mladine, ki so bili med prvimi pri delu in obnavljanju. To zavednost nam v najlepši luči prikazujejo naslednja dejstva. V lanskem dvomesečnem tekmovalstvu so delavci tekstilne tovarne v Podgori prispevali 64 m platna in 100 m flanele za perilo in posteljnino. Cementarna je prispevala potrebni cement, delavci podjetja Tachini pa deset stotov apna in 1000 kosov opeke za obnovo. Okoliške vasi so pomagale s prostovoljno delovno silo. Ob priliki praznovanja 8. marca so žene bivšega Goriškega okrožja zbrale 365.000 lir prostovoljnih prispevkov, odsek za socialno skrbstvo je prispeval 650.000 lir v gotovini in okrog dva milijona v opremi in raznem blagu, odsek za obnovo v bivšem Briškem okraju 54.000 lir. Okrožni RK je prispeval najnujnejša zdravila, obleko in večjo količino prehrane. V teku je izdelava žimice in ambulanta v vrednosti pol milijona lir. Tudi letošnje nabiralne akcije so bile zelo uspešne; s pomočjo podpornikov in množičnih organizacij je bilo zbranih 700.000 lir. Sam krajevni odbor AFŽ iz Solkana je prispeval 45.000 lir. Bivši Komenski okraj je pri-

speval 36.000 lir, bivši Kobarški, Bovški in Briški okraj pa 200 stotov drv v lanskem jeseni.

Prvi pričetki življenja v starem gradu so bili lanskega poletja z ustanovitvijo počitniške kolonije. Briško ljudstvo je tem otrokom nudilo vso pomoč, ob zaključku je ostalo v gradu še nekaj sirot brez doma.

Ob priliki obhajanja 6. obletnice ustanovitve OF je bil v Kojsem slovesno odprt mladinski dom, ki nosi ime »Severjev dom« po znanem prvoborniku Severju iz Brd. Mladinski dom bo lahko sprejel v svoje okrilje šestdeset otrok vojnih sirot in onih, ki so potrebni socialne pomoči. V tem domu bodo našli vso potrebno vzgojo in oskrbo za vstop v samostojno življenje. Že pred otvoritvijo je bilo v tem zavetišču 17 otrok, med njimi štiri sirote iz Slovenske Benečije, katerih starši so postali žrtve preganjanja ozopovskih tolp.

Otvoritvene proslave se je udeležila velika množica iz Brd in okolice. Navzoče je nagovoril tov. Gravner, predsednik bivšega Briškega OLO, in župnik Ferjančič iz Kojsega. V obsežni dvorani je za zaključek proslave nastopilo s kulturno prireditvijo prosvetno društvo iz Medane; igralci so darovali tudi 2385 lir za vzdrževanje dobrodelne ustanove. Tudi otroci zavetišča so nastopili z različni recitacijami.

Vsak četrtek menjajo v domu »Simona Kosa« članke v stenskem časopisu. Vsi so prisotni pri urejanju.

Pionirčki z velikim zanimanjem poslušajo, ko jim vzgojiteljica Konte Valerija bere knjigo »Deček iz Leningrada«

Tako se vzgajajo najmlajši v domu „Simona Kosa“

Prijetna razposajenost malčkov v Mladinskem domu Simona Kosa v Tolminu čisto pritegne v njihov krog celo odrasle ljudi. 53 rdečih, zdravih in vedno nasmejanih obrazov različne starosti je vedno, od zore do mraka v neprestanem živahnem delu. Od malih srajčnikov do odraslih pionirjev, vse se vrti, kroži, teka, spreha in modruje na vrtu, čim se prikažejo sončni žarki. Najljubši jim je vrta, zato dajo ves prosti čas lepi in zdravi zabavi med gredicami in cvetjem na soncu. Sveži gorski zrak, evetlice, petje, vse to krepi naše malčke v močne, zdrave ljudi.

Vrt okrog njihovega doma je zelo prostorn, zato tam nikoli ne zmanjka veselja. Pionirski odred, ki ima odličen operativni štab, se gre vojaške. Streljajo, se bijejo, zmagujejo in

pojejo partizanske pesmi. Malčki, ki jih samo od daleč opazujejo, tudi nočejo izostajati. Prekopčajo se, igrajo, nato pa zapojejo in zaplešejo najljubše jim »Titovo kolo«. Deklice, kot dobre bodoče gospodinje, že zdaj skrbijo, da je vrt vedno v najlepšem redu. Skrbno gojijo cvetice, jih zalivajo, presajajo in uničujejo škodljivi plevel. Tudi tekmujejo med sabo. Vsaka bi rada, da bi bila njena gredica najlepša.

Prosti čas zelo naglo mine. Na vrtu se pojavi tovarišica Konte Valerija. Otroci tečejo urno k njej. »Zdaj,« pravijo, »bo spet nekaj novega!« In res tovarišica Valerija je prinesla s sabo knjigo »Deček iz Leningrada«; najboljši pionirček bo glasno čital, vsi drugi pa bodo mirno poslušali. Kopica svetlo lasih glav se zdajci

Enakopravnost, ki je zapisana v ustavi, je treba uresničiti v življenju. Za pomoč ženi ustanovljajmo povsod jasli in domove igre in dela!

NAPREJ V BORBO ZA URESNIČENJE PRVEGA PETLETNEGA PLANA, ZA IZGRADNJO NEODVISNE IN SREČNE JUGOSLAVIJE, BRATSKE SKUPNOSTI ENAKOPRAVNIH NARODOV!

Iz proglasa CK KPJ ob Prvem maju

Regulacija Lijaka naša največja letošnja delovna akcija

V trikotu med Ajševico, Sempasom in Biljami se vije potok Lijak, ki se pri Biljah izliva v Vipavo. V zgornjem toku ima ta potok značaj hudournika in zaradi doslej nereguliranega korita, nepravilnega padca ter vijugaste in zaraščene struge so bile vsako pomlad in jesen velike povodnji. Okrog 250 ha zemlje je stalno ogrožene od poplav, poleg tega pa je še 700 ha zemlje v okolici stalno zamočvirjena. Zato sedaj na tej zemlji uspeva samo kislja trava in mah. Na ta način je mnogo zemlje neizrabljene.

Ljudstva oblast pa je pričela že v lanskem letu izdelovati načrte za regulacijo potoka. Meritve in ostala predhodna dela za gradnjo so sedaj dovršena in v kratkem se bo regulacija pričela. Uprava za regulacijo rek in melioracije v Vipavi, ki spada v sklop ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo LR Slovenije, bo v letošnjem letu izvršila regulacijska dela.

Po načrtu bodo v razdalji 320 metrov od kraškega izvira zgradili štiri dolinske pregrade, ki bodo služile za to, da se bo v njih lovil pesek in drug material. V nadaljnjih 300 metrih toka, ki gre po terenu z večjim padcem, bo celotno korito in bregovi tlakovani s kamenjem. Po nadaljnjem nižinskem predelu pa bo struga regulirana na ta način, da bo imela dvojni profil. Kadar bo tok vode normalen, bo tekla voda samo po spodnjem jarku, kadar pa bo več vode, pa bo tekla tudi po zgornjem delu. Vznosje in del brega bo tlakovan, zgornji del brega pa bo pokrit z rušo. Celotna dolžina regulacije bo znašala okrog 8 km, od katerih so 3 km v sedanji coni B. Izkopli v coni B bodo znašali 35.000 m³, v celotni dolžini pa od 80 do 100.000 m³. Za regulacijo cele struge bodo potrebovali 9000 m³ kamenja, ki ga bodo dobili iz gruča. Kamnita tlaka pa bodo položili 25.000 m². V prihodnosti, ko bo regulacija dokončana, bo potrebno zemljo namakati, zato bodo ob enem z regulacijo potoka izkopali tudi jarke po travnikih, ki bodo s pravilno odmerjeno količino vode namakali zemljišče. Zemljišče se bo osušilo takoj, ko bo regulacija izvršena, to je v letošnjem letu.

Z regulacijo Lijaka bo naše delovno ljudstvo pridobilo mnogo koristi. Direktno bo obvarovano pred poplavi 200 ha

zemlje, ostalih 700 ha pa bo izboljšanih, ker svet ne bo več zamočvirjen. V celoti bomo torej pridobili 900 ha zemlje za obdelavo. Ta delovna akcija bo največja te vrste v Sloveniji v letošnjem letu. Cisti donos na površini po izvršeni melioraciji se bo povečal na 5- do 10 kratno doseženo vrednost. Na zemljiščih se bo lahko gojilo vse kulture, ki uspevajo v teh krajih, med drugim bo zaradi dostopa južnih toplih vetrov omogočeno tudi gojenje žlahtnega sadja, kot na primer breskev, smokev itd.

Orodje, lopate, oprema in drugo potrebno je v glavnem že pripravljeno. Namenili so se, da bodo na gradilišču uredili vzorno taborišče za delovno silo z vodovodi, električno napeljavo itd., da bo delo čim lažje. Prav sedaj pripravljajo vse potrebno, da bodo na gradilišču postavili prenosno barake za delavce. Največje delo bo opravila naša mladina, ki bo zopet požrtvovalno za korist ljudstva nudila svojo delovno silo. V teh dneh bo 50 mladincev in mladink iz Ajdovščine in okolice izvršilo vse dokončne predpriprave, s prvimi junijem pa se bo gradnja pričela. V štirih mesecih gradnje bo v skupnem številu delalo okrog 1600 mladincev in mladink, vsak mesec pa bosta gradili dve brigadi po 200 članov. Iz Goriškega okraja bo šlo regulirat potok 800 mladincev in mladink, ostali pa bodo prišli iz drugih okrajev. Uprava gradnje bo poleg inženirja sestavljena iz štaba mladinskih brigad, člani štaba in vodje delovnih enot pa se bodo prehodno na posebnem tečaju dobro seznanili s strokovnim delom. Poleg mladine bo pri gradnjah zaposlenih tudi nekaj stalnih izkušenih delavcev, zidarjev, tesarjev itd.

Delo se bo vršilo po sistemu norm. Z vsakodnevno kontrolo bo uprava gradilišča imela stalen pregled nad napredovanjem gradnje, obenem pa se bodo na ta način pokazali najbolj požrtvovalni mladi graditelji, ki bodo za zasluge v delu prejeli za nagrade knjige in razne druge predmete.

Regulacija potoka bo torej prinesla skupnosti velike koristi, mladina pa se bo pri tem delu tudi mnogo naučila, tako strokovno, kakor se bo tudi vzgajala politično, prosvetno in se razgibala v fizikulturi.

OBNOVITVENA DELA V GORIŠKEM OKRAJU

V Goriškem okraju se je pričela obnova. V glavnem so že pripravili material in je za delo predvidenih 63.939.700 lir, kar pa hočejo s prostovoljnim delom dvigniti štirikratno. V načrtu imajo, da bodo v letošnjem letu dokončali gradnjo 212 poslopij, ki je bila pričeta lani, 314 poslopij bodo zasilno pokrili, popolnoma pa bodo dokončali v letošnjem letu 198 poslopij, ki jih bodo letos pričeli obnavljati.

V Lokvah so že pripravili apnenico za 300 q apna, posekali 100 m³ tramo in izpeljali na žago 40 m³ hlodov ter izkopali temelji za eno hišo. V Lokovu so postavili apnenico za 20 q apna in pripravljajo že drugo, večjo; delo na stavbah se zaradi poljskega dela še ni pričelo. V Čepovanu so navozili 50 voz drv za apnenico ter pripravili 80 m³ tramoja; pri dveh stavbah se je pričelo z delom; izkopali so tudi 50 m³ peska in 40 m³ kamenja; organizirala se je delavska kuhinja, kateri je dal Krajevni NOO večjo količino koruze in na razpolago neko njivo za pridelavo najnujnejše povrtnine. V Grgarju so izkopali 100 m³ peska in gramoza ter posekali 200 m³ drv za apnenico; v mizarski delavnici pa so napravili 19 vrat in 32 oken; letos bodo dokončali osem in na novo zgradili tri hiše. V Trnovem so doslej pripravili pesek in kamene; začelo se je z gradnjo nove hiše. Na Banišćah so tudi že pripravili apnenico 40 m³ v nekaj dneh zagorela. V Sempasu so pokrili 1000 m² streh, izkopali temelje za eno gospodarsko poslopje, pripravili 30 m³ kamenja, 25 m³ peska in 20 m³ gramoza. V Dobravljah so začeli na novo graditi dve gospodarski poslopji in en mlin. Pri Stomažih so dokončali eno hišo. V Ajdovščini sključujejo šest stavb in so pričeli šest novih. Pripravili so 50 m³ peska in 15 m³ gramoza; zaradi poljskega dela primanjkuje voznikov in delavcev. V Cesti so dokončali eno gospodarsko poslopje, eno pa se sključuje; pripravljenega imajo 15 m³ peska in 20 m³ kamenja iz ruševin starih hiš. Na Predmeji so v ponedeljek zakurili prvo apnenico, takoj pa bodo pričeli graditi še drugo; za tri hiše je že pripravljen pesek, kamen in tlak. Na Otlici so izkopali temelji za 1 hišo; pripravljenega imajo 60 m³ tramoja, 21 vrat, 12 oken in 9 podov, nimajo pa še zidarjev. V St. Vidu še niso pričeli z delom; v načrtu imajo svojo lastno mizarsko delavnico; pripravljajo 2 apnenici, od katerih bo ena te dni zakurjena. Obnovitveno delo, ki se bo pričelo najprej na Nanosu, zelo ovira pomanjkanje peska. V Štaku je pred 14 dnevi na novo popravljani drobilce začel delati in imajo sedaj že

Obnova porušenih hiš na Cesti pri Ajdovščini

80 m³ gramoza ter 30 m³ presejanega peska pripravljene; prejšnji teden so pričeli popravljati 1 gospodarsko poslopje, ki je sedaj že pokrito; letos imajo v načrtu obnovo 5 hiš in 13 gospodarskih poslopij. V Planini dokončujejo 1 gospodarsko poslopje, drugo je še v delu; čuti se pomanjkanje materiala, predvsem peska. Na Colu so začeli na novo graditi 1 hišo, za dve pa so izkopali temelje in pripravili kamene; gradi se 1 apnenica na Colu in 1 na Nanosu. Vsa ta dela izvršujejo obnovitvene zadrage. Poleg navedenega se obnavljajo tudi šole na Colu, v Lokvah, Grgarju, Kalu nad Kanalom, Čepovanu, v načrtu pa so še druge. Šole obnavlja okrajno gradbeno podjetje »Zidgrad Gorica«.

NA TOLMINSKEM JE OBDELANO ŽE NAD 93% ORNE ZEMLJE

V tolminskem okraju se setvena kampanja zaključuje, obdelane je že nad 93% zemlje, določene za pomladansko setev.

Ugodno vreme v mesecu aprilu in močna ljudska volja sta premagala težke ovire v pomanjkanju vprežne živine. Mnogo je tudi pripomogla naša ljudska vojska za uresničitev setvene kampanje, saj je nepretrgoma delalo 20 parov konjskozi 15 dni, ter bodo še nekaj dni, do-

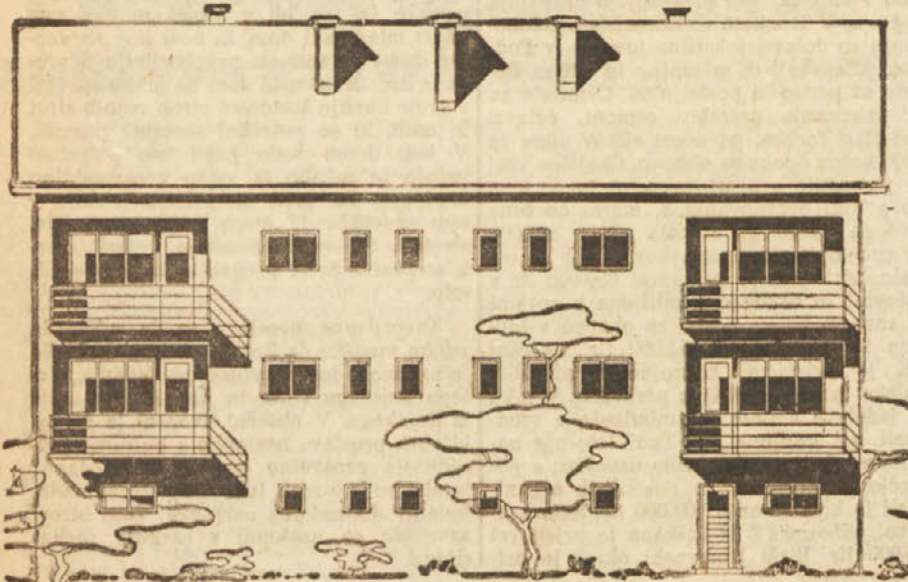
kler ne bo zorana vsa zemlja. V našem okraju je mnogo strmih leg, vendar so skrbno obdelani tudi viseči lazli. To so primeri prav najbolj hribovitih krajev Soče in Trente, kjer je obdelana že vsa zemlja, je pa zelo malo kompleksov zemlje, ki se jo lahko obdelava z vprežno živino. Tudi v Nemškem Rutu in Granu je že 100% zaključena pomladanska setev.

V letošnjem letu je prišla do izraza načrtna obdelava in setev, kar je razvidno, da od 1515 ha že posejane zemlje odpade največ na krompir, ki pri nas najbolje uspeva. Večja posaditev krompirja gre na račun koruze. Predvideva se popolna zaključitev setve pred 10. majem. Da se je setev nekoliko zapoznila, je krivo slabo vreme v mesecu marcu.

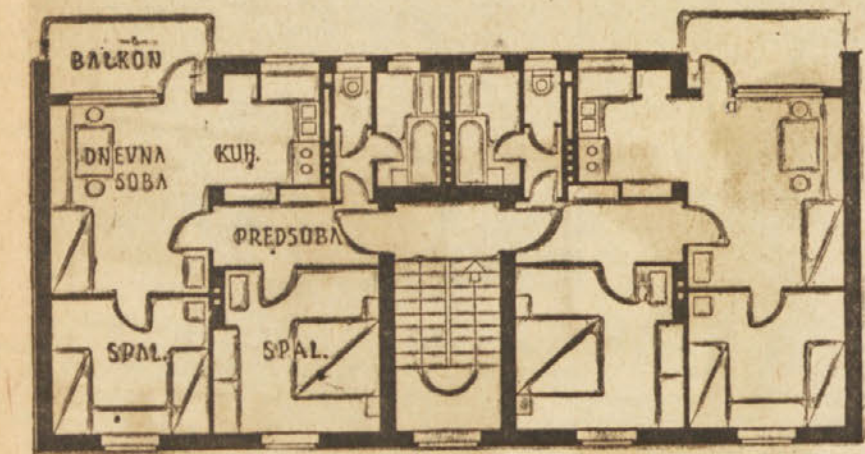
Teže je s setveno kampanjo v krajih, ki se nahajajo v coni »A« ter spadajo pod naš okraj, ker tam ovira delo ZVU ter tam ne more pomagati vojska; v tem predelu je še vedno 210 ha neobdelane zemlje. Vendar je pomagala naša ljudska oblast tudi tem krajem in je tja poslala civilno vprežno živino.

Tudi s semeni je zelo otežkočeno za ta predel okraja, predvsem za semenski krompir, ki ga niso mogli premenjati, kar zelo slabo vpliva na pridelek, medtem ko je v krajih, kjer je ljudska oblast, semenski problem rešen, kakor tudi vprašanje umetnih gnojil.

Gradnja delavskega naselja v Idriji

ZAHODNA FASADA

TLO RIS

Načrt stanovanjskih hiš za idrijske rudarje

Idrijski rudarji so si zadali načrt, da bodo v petletki prispevali svoj delež k izgradnji rudarske kolonije v Idriji pri Likarici. Na pobudo uprave rudnika je Splošno gradbeno podjetje Primorje že pričelo z deli in v letu 1947 bo dogradjenih pet stanovanjskih poslopij za dvanajset družin. Doslej so izkopali že 1019 m³ temeljev in kleti, betonirali 100 m³ temelja in splanirali že okrog 300 m² terena. Sedaj poestavljajo montažne plošče

in nosilce. Uvedeno je že delo na akord in gradnje dobro napredujejo.

Regulacijski osnutek pa predvideva, da bodo v petletki zgradili moderno urejeno rudarsko naselje, v katerem bo 16 enostanovanjskih hiš za šest oseb, 14 enonadstropnih dvojčkov in šest četvorčkov. Poleg tega bodo zgradili tudi rudarski klub, športna igrišča, paviljon in kabino za kinoprojekcije na prostem in vrsto klopice pod senčnimi drevesi. Rudarji bodo v novem naselju našli svoj dom.

Mladina naprej - za nas ni ovir pri delovnem poletu!

VOJKOVA BRIGADA SI JE TUDI LETOS PRIBORILA ČASTNO IME UDARNE

Kakor vse ostale delovne brigade na gradnji mladinske proge Samac-Sarajevo, se tudi Vojkova dnevno bori, da bi z vztrajnim in požrtvovalnim delom doprinesla čim več skupnosti.

Že v aprilu, ko je bilo pri delu na progi še vse polno težkoč, je Vojkova brigada dosegla zelo velike uspehe. V štirih dneh so očistili 45.718 m² terena, izkopali 1170 dreves, izkopali, prepeljali in nabili na nasip 9618 m² zemlje, zgradili 4 propuste, napravili 165 m³ betona, naložili 327¹ gramoza in uredili taborišče, ki je postalo eno izmed najlepših v sekciji.

Tudi na kulturno prosvetnem polju niso zastajali. Imeli so že več vsebinsko zelo globoko zajetih prireditvev. Njihov pevski zbor, ki šteje 80 članov, se je naučil že več novih pesmi. Za proslavo 27. aprila in za 1. maj so napravili več slavalokov in parol. Največ pa so dosegli pri učenju slovnice in cirilice, za kar so brigadirji pokazali mnogo zanimanja. Nadalje je bilo že število predavanj, napravili so več tabornih ognjev in uredili oder za gledališke nastope. Zelo pridno pa dopisujejo v stenčias, ki je pravo zrcalo brigadirjev.

Največji delovni polet pa so pokazali v tednu za 1. maj. Poleg fizičnega dela, kjer so brigadirji dnevno presegali normo, so ves čas vlagali vse svoje sile v priprave za proslavo velikega praznika delovnega ljudstva.

Na predvečer so vsepovsod goreli številni kresovi. Od Samca pa tja do Sarajeva, vse je v živahnem razpoloženju napeto pričakovalo velikega dneva. Skupno s Požarevaško brigado so priredili lepo kulturno prireditev, pri kateri je prispevala z bogatimi nastopi tudi ekipa zaslužnjene Koroške, ki je več dni gostovala pri njih.

Praznik 1. maja na progi Samac-Sarajevo bo ostal vsem trajno v spominu, še posebno pa brigadirjem Vojkove brigade, ki je bila na ta dan svečano proglašena za udarno.

Zasluga za to veliko odlikovanje gre vsem požrtvovalnim brigadirjem, ki so se ves čas pokazali neustrašni pri vsakršnem delu in dnevno zvišujejo normo na vseh področjih dela. Velika čast je zajela vse mladince in mladinke v novo delovno razpoloženje. Tako je Vojkova brigada častno izpolnila obljubo, ki si jo je zadala ob odhodu: Postati udarna in s tem še za naprej ohraniti v svetli luči to brigado, ki nosi ime padlega narodnega heroja, brigado, ki

je žela prav takšne uspehe lani na mladinski progi Brečko-Banovič.

S tem pa njeni brigadirji še niso zadovoljni. Bojevati se hočejo kot do zdaj še naprej. Obvezali so se, da se bodo v teku prvih desetih dneh maja prav tako požrtvovalno borili za doseg sekcijske zastave. Vsi brigadirji so enoglasno sklenili, da mora tudi zastava najboljših brigad na sekciji postati njihova last.

Prav tako je dosegla pri delu zelo dobre uspehe Bazoviška brigada. Dne 24. aprila je skopala, zvozila in splanirala 263 m² zemlje. To pa jih ni zadovoljilo, zato so vse brigadirji sklenili, da hočejo zvišati normo. Da bi to čim lažje dosegli, so se vse čete razdelile v petorke. Tak način dela pa je kmalu

pokazal zelo lepe uspehe. V enem dnevu se je skopalo 368 m². Na svojem zadnjem sestanku pa si je brigada zadala sledeče obveze: očistiti 15.000 m² terena, izkopati 100 panjev s polmerom 5 do 30 m, izkopati in zvoziti na nasip 2500 m³ iz pesčenih jam pri rudniku v daljavi povprečno 100 m, graditi nasip od 79.600 do 79.700 in isto delo izvršiti v 10 dneh. Brigadirji so se obvezali, da izvršijo predpisano delo in prekoračijo normo za 10%. V teh dneh se bodo poleg dela odpravili še vsi ostanki nediscipline in neorganiziranosti pri delu. Prav tako se bodo 100% udeleževali predavanj in poslagali se živahneje v debato. Organizirali bodo moški in mešani zbor. Vsi oni, ki nimajo posluha, pa bodo med tem časom združeni v bralne krožke čitalni in študijski važnejšo literaturo. Prav tako se bodo vsi 100% udeleževali fizikulture in se učili vaje za fizikultureni znak. Izgradili bodo igrišče za košarko, jamo za skok in pot za tek čez zapreke.

NOVA MLADINSKA BRIGADA JE ODŠLA NA PROGO SAMAC—SARAJEVO

V noči med 4. in 5. aprilom je odšla na gradnjo proge Samac-Sarajevo mladinska delovna brigada »Jožeta Planinca«. Že več dni pred odhodom so prihajale čete iz Idrije, Ajdovščine in drugod v Idrijo pri Bači, kjer se je zbirala cela brigada. S prihodom brigadirjev v Idrijo pri Bači je oživela hkrati vsa dolina Idrije. Ljudje so z velikim občudovanjem postajali pred zbirališčem, pripravljali zanje hrano in se pogovarjali z njimi o delu, ki jih čaka na novi progi. Brigadirji so srčno odgovarjali na vsa njihova vprašanja in svečano obljubljali, da bodo dali vse sile za to, da se bodo tam čimveč naučili, da bodo znali dobro gospodariti, ko se vrnejo domov. Tudi udarniki hočejo postati!

Med pripravami in zbiranjem raznega materiala za odhod se je naglo bližal čas odhoda. Mladinci in mladinke so postajali čedalje bolj nestrpni. Njihove krepke mišice so že komaj čakale, da bi zgrabile za častno delo. Veselo razpoloženje se je čedalje bolj večalo. Na trgu je mladina zaplesala kolo. K njim so pristopili vaščani, vse se je veselilo, brigadirji in domačini. Kmalu pa je veselo presekalo povelje brigadnega komandanta, ki je opozoril brigadirje na čas zбора. Komandirji so hitrih korakov javili svojim četam: »Zborite! Čete so se postrojile in komandant Kovačič Aldo je pregledal in zapisal spisek postrojene brigade. Nato je prečital razpored njihovega zadnjega večera pred odhodom in javil odhod brigade na kolodvor. Ob 21. uri se je vršila večerja, nato poslovilni večer.

Tik pred odhodom se je tovariš komandant v svojem poslovilnem govoru med drugim zahvalil v imenu cele brigade vsem vaščanom in organizacijam za njihovo prisrčno gostoljubnost v dneh, ko se je brigada zbirala. Nadalje je še poudaril, da se bodo vztrajno borili za to, da bo postala njihova brigada udarna. Sledilo je burno vzklikanje: »Vsi hočemo postati udarniki!«. Proga Samac-Sarajevo je kovačnica novih ljudi, novih strokovnjakov, ki jih bomo potrebovali za izvedbo in prekoračenje petletnega plana, je dejal tajnik krajevnega odbora OF. Vaška mladinska organizacija pa je obljubila, da prav tako ne bo štedila s svojimi silami, temveč bo vložila vse svoje napore za to, da bo doma vse pravočasno obdelano in obnovljeno.

Brigadirji so se pripravljali za odhod. Komandirji so dali povelje. Tovariši, ki je nosil zastavo, je stopil na čelo brigade. Zastava je v vetru mogočno plapolala. Za njo so se vrstile še četne in brigada je krenila proti kolodvoru. Ljudstvo je začelo burno vzklikati novim, mladim in neustrašnim graditeljem. Brigadirji so jim prav tako veselo odgovarjali, končno je iz vseh grl zaorila svečana »Hej brigade!«.

Po cesti se je še dolgo vil vesel sprevod, zastave so plapolale, dokler ni vsa brigada vstopila v vlak, ki jih je že dolgo pričakoval na kolodvoru. Iz vagonov so se še čuli vriski in vlak je odpeljal — na delo! Štefka.

OB 71. OBLETNICI ROJSTVA NAJVEČJEGA SLOVENSKEGA PISATELJA

IVAN CANKAR - glasnik naših dni

Resnična umetnost ne more ustvariti nekaj življenjsko neresničnega. Kako tesno je povezana ideja narodno osvobodilne borbe z mislimi našega velikega pisatelja, jasnovideca bodočnosti slovenskega naroda Ivana Cankarja, nam dokazuje to, da je prav Cankarjeva beseda posejala seme na njivah zatiranega delavnega ljudstva ter ga bodrila skozi desetletja, da je zdržal in končno s poslednjim udarcem skoval sebi človeka vredno življenje.

Cankar ni hodil po površini, temveč je šel do korenin, ki takrat niso bile vsakemu vidne, so pa odkrivalo bistvo stvari in svetle pojave zgodovine slovenskega naroda. Njegova beseda je bila čitana in to čitana s ponosom, da je bil takrat nekdo, ki je upal pogledati resnici v oči in to napisati ne glede na trpljenje, ki ga je zato čakalo.

Ni slučajno, če se je naša partizanska brigada imenovala po Cankarju in da je prav ta bila tista, ki je skovala dosti najboljših sinov, jih prekalila in dala skupnosti. Vse je vodila le ena misel, stresti raz sebe jame, spono in dati delovnemu ljudstvu možnost življenja in ustvarjanja. Zato je Cankar živ med narodom, je njegov vodnik in bodritelj v nadalje.

Primorsko ljudstvo, ki je pet in

dvajset let živel pod italijanskim fašizmom, z zadovoljstvom sega po njegovih spisih, videč v njih svoje trpljenje, ki ga je preživel. Svobodna Primorska ustvarja in gradi, pripravlja se in daje vse napore za izvedbo petletnega načrta; ne pozabi pa mož, ki so kovali v najtežjih časih zgodovine slovenskega naroda značaj delavca in kmeta. Saj je sam Cankar sin družine, ki se je z žulji prebijala skozi življenje. Njegova borba za kruh je borba vsega delovnega ljudstva, izžemanega od takratne gospode izkoriščevalnega sistema.

Cankarjeva beseda je naša. Njen dih veje med nami od Tolmina do Trsta, Slovenske Benečije in Krasi; povsod je doma; pozna jo zgornja Trebuša, Vipava, vasica pod Sv. Goro, Trnovski gozd in dalje... Vsi so ponosni, da je Cankar sin malega slovenskega naroda.

Kralj na Betajnovi, Hlapci in Jernejeva pravica so živa slika nekdanjega zatiranega slovenskega ljudstva. Cankarjeve misli v teh delih so odraz vsega našega boja v času, ko je prodiral kapitalizem v našo vas, boja, ki se je dokončno v toku desetletij razplamtel v pravo revolucionarno gibanje delovnega ljudstva ter mu zagotovil kulturno, gospodarsko in politično neodvisnost.

»Zdaj pa je čas, mati; vrnite se domov, pa zbogom!«

Molčala je in strmela vanj, kakor da ga vidi prvo in poslednjo uro. Z rute ji je lila dežnica na obraz in na lase, ki so se sprijemali na čelu.

»Vrnite se, mati, daleč vam je do doma... saj boste dobili na dan po osem in šestdeset vinarjev...«

Njena ozka brada je vztrepetala pod zgrbljenimi ustnicami in jaz nisem vedel, če je bila dežnica ali če so bile solze, kar je teklo brez nehanja preko velih lic ter kapalo na prsa... Videl sem jo še enkrat, pred kolodvorom. Tam so bili zastražili ograje, branili so spremljevalcem pot. In stali so vsi ob ograji, dolg špalir, moški, ženske, otroci. Preko prostranega dvorišča je marširala kolona... trop, trop, trop... Pisana ruta kmetice se je nenadoma vzdignila iznad špalirja — koščene, stare roke so se s čudno močjo oklenile ograje, vzdignile so telo.

»Joj meni!...«

Kolona je izginila za sivim poslopjem.

Kam greste, fantje, kam je vaša pot?

Starec me je pogledal z rdečimi, od pritajenih solz razpljenimi očmi in se mi zasmeljal v obraz.

»Domovino branit, gospod, domovino braniti!«

Slišal sem ob tistem času govor debelega gospoda. Dolg govor je bil, meni pa se je zdelo, da slišim eno samo besedo: »Domovina, domovina, domovina...«

»Lepa naša domovina... čast in blagor naše domovine... vse za domovino... kri do zadnje kaplje za domovino... na boj za domovino...«

Ko je nehal in je bil truden, sem vprašal soseda:

»Kdo je ta spoštljivi in debeli gospod?«

Sosed se je zasmeljal in je odgovoril:

»Troje hiš ima v mestu in tudi zunaj mesta lep kos domovine: sinovi pa so mu preskrbljeni tako varno, da ne bodo marširali!«

»Pa je rekel: vse za domovino!«

— »Saj ni mislil svojega bogastva!«

»Pa je rekel: kri za domovino!«

— »Saj ni mislil svoje krvi!...«

Pojdem in povprašam tiste, ki so marširali skozi blato; tiste, ki so nosili tornister, ter njih spremljevalce:

»Kje je vaša domovina?«

Pa bodo odgovorili po vrsti:

»Lani je nemška zemlja pila mojo kri, tirjala moj davek; letos pije in tirja avstrijska zemlja; čez leto dni morda bom služil v Ameriki. Moja pot gre tja, kamor ukazujejo tisti, ki imajo domovino in oblast. Od fabrike do fabrike, iz rudnika v rudnik, s polja v mesto, od dežele do dežele; in nikoli ne vprašajo: kje je tvoja domovina? Vprašajo le: koliko je še vredno tvoje delo, koliko je še v tvojih žilah krvi? In kadar ni več krvi, ukažejo: pojdi! Pojdi in išči si domovine, poišči si jo kraj ceste, v jarku! Ali kadar se jim zaboče, mi obesijo tornister na hrbet in veleajo: Hiti, umri za našo domovino! Zakaj njih je domovina in njih je oblast! Jaz sejem in žanjam, branim hišo in polje; ali ne setev ni moja in ne žetev, ne hiša, ne polje. Ti si vprašal, ti nam povej: kje je naša domovina?«

Tako bodo odgovorili vsi tisti, ki so marširali po blatni cesti.

Stvar je v redu, pa zapojmo:

»Lepa naša domovina...«

Jaz, bratje, pa vem za domovino in mi vsi jo slutimo. Kar so nam siloma vzeli, za kar so nas ogoljufali in opeharili, bomo dobili povrnjeno in poplačano s stoterimi obrestmi! Naša domovina je boj in pridnost; ta domovina je vredna najzlahtnejše krvi in najboljšega življenja. Iz muke, trpljenja in suženjstva nešteti milijonov bo vzrasla naša domovina: vsa ta lepota zemlja z vsem svojim neizmernim bogastvom. Tedaj bodo le še grenak in grd spomin te gosposke domovine, na suženjstvu zidane, s krvjo in solzami gnojene, sramota človeštvu, zasmeh pravici...

Drugečno melodijo bo dobila pesem o »lepi naši domovini!«

Napisano ob mobilizaciji 1908.

Za človeka z naravno pametjo, ki bi prav nič ne vedel, kaj je diplomacija, kaj politika in kaj državni pravdnik, bi ne bil jugoslovanski problem kar nič kompliciran in bi sploh noben problem ne bil. Tak človek bi rekel: »Če mislijo ti štirje narodi, da so si sorodni in da bi najlažje in najboljše živeli združeni, naj se zgodi po njih želji, naj si v božjem imenu zgrade zvezno republiko jugoslovansko! Koristen za vesoljno človeštvo je samo narod, ki je zadovoljen in ki ima pogoje in prostora, da uveljavi svojo moč!«

Ta najnaravnejša rešitev jugoslovanskega vprašanja se nam zdi doslej še utopijska in je morda res. Ovire so tako silne in mnogoštevilne, da se nam zde popolnoma nepremagljive. Utopije po imajo to čudno lastnost, da se po navadi uresničujejo.

Iz predavanja »Slovenci in Jugoslovanci«.

Na ljudskih odrih v Tolminu, Postojni, Ilirski Bistrici in drugje, so igrali najboljšo Cankarjevo dramo »Kralj na Betajnovi«. — Delavec Mauser in učiteljci Carli in Fili so igrali glavne vloge v Tolminu.

KAKO SO V POSTOJNI UPORIZORILI »KRALJA NA BETAJNOVI«

Ob obletnici smrti našega velikega pisatelja Ivana Cankarja je dramska skupina mesta Postojne uprizorila njegovo najboljšo delo »Kralj na Betajnovi«, ki je bil podan zelo dovršeno, zlasti če upoštevamo, da so sodelovali trije mladinci prvič na odru z važnimi vlogami. Razveseljivo je dejstvo, da kaže mladina precejšen smisel za dramatiko, ki se vzporedno s starejšimi usposablja za res dobre igralske umetnike.

Delo samo je bilo v našem okraju in to v Postojni dvakrat na odru. Ljudstvo je z zanimanjem gledalo izvajanje realističnega Cankarjevega dela in videlo, kaj je bil razlog in kje izvor vsega gorja, proti kateremu smo se uprli in zmagali nad vsemi Kantorji.

To Cankarjevo delo je sicer težko podati, vendar je našim igralcem uspelo zadeti pravi smisel in prikazati gledalcem vse tako, kot je to Cankar napisal. Na ta način in ne samo s čitanjem spoznavamo dela naših velikih mož, ki so nam ustvarili takšne kulturne vrednote, s kakršnimi se more ponašati malokdo.

Igralci prikazujejo globok prizor iz »Kralja na Betajnovi«, ko se v sami Kantorjevi družini pojavi bojazen pred krvavimi očetovimi kupčijami.

Jaz verujem v to družino svobodnih narodov. Jaz verujem, da bo iz te brezprimerne preizkušnje izšlo prerojeno človeštvo! Bil bi hinavec in lažnjivec, če bi se imenoval socialist, pa bi v globočini svoje duše ne veroval v svoje ideale! Nič se ne bojimo, nič se ne strašimo dnevnega trpljenja, ne zakrivajmo oči pred grozotami časa — pogumno jim glejmo v lice! Ne saho človek, ne samo narod, tudi človeštvo se bo vzdignilo iz motvirja, očiščeno in pomlajeno! V to verujemo, v to zaupamo — in lažje nam bo trpljenje! Kristus je zmagal, ko je bil na križ razpet; človeštvo je moralo brezpogojno trpeti, da si je zaslužilo prerojenje in vstajenje!

Iz predavanja v »Ljudskem domu« v Trstu dne 20. aprila 1918.

„LEPA NAŠA DOMOVINA“

Zadajič sem videl na cesti oddelek infanteristov; marširali so proti kolodvoru. Dež je lil curkoma; škornji so se jim udirali globoko v razmočeno blato, ki je škropilo do kolen. Ni bilo več zgodaj, morda že deveta ura dopoldne; ali dan je bil pustemu mraku podoben, ves siv in mrzel.

Vojaki niso marširali sami; ob obeh straneh kolone so korakali — trop, trop, trop — moški, ženske, otroci. Lilo je od njih, kakor da bi cunje izžemal, blato je škropilo otrokom do pasu in do obraza. Oglasil se je krik ženske, zaiktel je otrok — ali dež je lil dalje, blato je škropilo dalje, kolona je stopala dalje, trop, trop, trop...

Videl sem vojaka, visokega, močnega moža; njegov hrbet je bil narahlo sključen, tisti hrbet, ki je nosil že devetkrat težje tovore nego je vojaški tornister. Njegove roke so bile črne in težke; bil je morda kovač. Poleg njega je stopala s hitrimi, drobnimi koraki ženska, ki je bila za glavo manjša od njega; segala mu je komaj do rame. In za roko je držala ženska malega fanta, ki je trudoma in joka je tekel z njima ter neprestano zaostajal.

Mož se je postrani ozrl in je takoj umaknil pogled.

»Vrni se!«

Ženska je vzkliknila, zgrabila ga je za rokav.

»Ne jaz... ti se vrni!«

Pogledal je v tla in bled je bil.

»Saj boš dobila osem in šestdeset vinarjev na dan in Francek... Francek... štiri in trideset...«

Zajokala je na glas, potegnila je fanta za seboj, da se je spotaknil ter padel na kolena v blato.

»Še to naj vzamejo... še tisti Judežev denar...«

Videl sem vojaka, moža, ki se mu je na prestarem obrazu poznalo, da je sedel dolga leta v delavnici; taki ljudje so stari, preden so bili mladi. Šel je s tistim mirnim, težkim korakom, kakor je hodil zjutraj ob sedmih v tornister; morda je celo pozabil, da ima tornister na hrbtu. Z obema rokama pa se ga je oklepal pod pazduho star, suhoten človek, ki se je trudil, da bi stopal po vojaško. Govoril je hitro in veselo in neprestano mu je teklo iz oči po obeh licih.

»Saj tudi jaz, Jan, pred tridesetimi leti... o, krepki fantje smo bili... vriskali smo, pravim... tudi jaz, glej Jan... o Jan moj, Jane, Janjek!«

Kakor da bi z nožem udaril, tako je planil krik iz njegovih ust.

»Oče... saj boste dobili na dan osem in štirideset vinarjev in povrhu še...«

Ali oče ga je pogledal z očmi, ki so bile vse zakrnavele.

»Jan...«

Videl sem vojaka, zelo čokatega, plečatega moža; poznalo se mu je na opaljenem obrazu, da je vaju sonca in burje in vsega hudega. Morda je bil iz okolice, kmečki sin. Kraj njega je stopala posarna ženska z zgrbljenim, prstenim obrazom; tudi njena obleka, do pasu blatna, in pisana ruta na glavi je razodevala kmetico.

